

Klagenemnda for krav om kompensasjon og billighetserstatning
for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i
internasjonale operasjoner

Unntatt off., jf. offl § 13.1 jf. fvl § 13.1

VEDTAK

Klagesak nr.: 9/2017

Klager: [REDACTED]

Klagers prosessfullmektig: Advokat Jon Olav Holvik

Klagen gjelder: Krav om kompensasjon etter forskrift 2009-12-22 nr. 1768 om særskilt kompensasjonsordning

Beslutningsdato: 25. mai 2018

I behandlingen har deltatt: Anne Stine Eger Mollestad
Marianne Abeler
Lars Christian Finstad
Trond Jørgensen

Konklusjon: Klagen tas ikke til følge. Sakskostnader i anledning saken dekkes i sin helhet.

1. Sammendrag av sakens faktiske sider

Klagen gjelder krav etter forskrift 2009-12-22 nr. 1768 om særskilt kompensasjonsordning for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i internasjonale operasjoner (kompensasjonsforskriften).

██████████, heretter kalt klager, er født ██████████. Han tjenestegjorde i ██████████ i tidsrommet ██████████ til ██████████ og fra ██████████ til ██████████. Han tjenestegjorde som geværmann.

Klager er født og oppvokst på ██████████ i ██████████. Han er en av fem søsken. Av dokumentasjonen i saken fremgår det at han ble slått og straffet av både mor og far. Han slet med stamming i ungdomsårene, men hadde ingen somatiske skader eller plager.

Klager gjennomførte førstegangstjenesten i perioden ██████████ til ██████████. Han tjenestegjorde som kanonmann i ██████████ på ██████████. Klager hadde en del legebesøk som følge av mindre alvorlige skader under førstegangstjenesten, men forteller at han trivdes godt under tjenesten. I etterkant av førstegangstjenesten jobbet han med oppsetning av bygdekinoer, samt avløser på gård.

Klager reiste til ██████████ første gang ██████████. Han forteller at han her opplevde flere traumatiske hendelser i form av beskytning, samt en episode der han angivelig skal ha gått på en mine. Her ble han stående i fem timer før andre kom han til unnsetning. Klager forteller videre at han mener å huske at han fikk mareritt etter hjemkomsten, og at han da kunne våkne av drømmer om smell og blod. Han var også blitt mer skvetten.

Etter hjemkomst ██████████ fikk han jobb i ██████████, deretter ██████████, før han begynte å jobbe i et begravningsbyrå. Han har fortalt at han i denne perioden måtte hente tre av sine kamerater som hadde tatt sine egne liv ved eksosforgiftning. Etter å ha avsluttet sitt arbeidsforhold i begravningsbyrået, jobbet han på ██████████ i ██████████, før han igjen reiste ut i tjeneste i ██████████.

Under tjenesten her inntraff de hendelsene som klager selv mener har preget livet hans mest i ettertid. Han forteller blant annet om en hendelse der han angivelig skal ha blitt kidnappet av livvakten til ██████████ og fraktet til et ukjent sted. Han skal ha blitt holdt fanget i ett døgn, og blitt fysisk mishandlet og seksuelt misbrukt ved gjentatte anledninger. Første gang klager har nevnt noe om disse hendelsene i ettertid var i 1996, da han gikk til behandling ved ██████████. I journalnotater herfra fremgår det at han hevder å ha skrevet under på et taushetsløfte om ikke å si noe om kidnappingen. Klager selv tror at saken ble dysset ned, fordi den ellers ville fått konsekvenser for organiseringen av sikkerheten til soldatene helt opp på topplan i FN.

Ett angivelig fall fra en hengekøye er ifølge klager en dekkhistorie som ble benyttet for å skjule hva som faktisk hadde skjedd. Dette er omtalt i ██████████ i Forsvarets journaler. I forbindelse med innleggelsen på sykestuen etter det angivelige fallet, skriver legen at klager hyperventilerte og var tydelig engstelig og psykisk noe påfallende. Det fremgår at klager har hatt endel problemer under tjenestetiden og at han har følt seg mobbet og mistenkeliggjort av sine medsoldater. Av notatet fremgår det også at han har fortalt at han har vært så langt nede at han har vurdert å ta sitt eget liv, men at han ombestemte seg med tanke på situasjonen hjemme.

Klager fremsatte krav om kompensasjon 14. august 2015. I forbindelse med behandlingen av saken er det innhentet en spesialisterklæring fra psykolog Bård Greve. Han finner at klagers diagnoser er F43.1 PTSD, samt at han har en bidiagnose i form av F33.1 *Tilbakevendende depressiv lidelse, aktuell episode moderat*. Psykolog Greve finner videre at det foreligger årsakssammenheng mellom klagers psykiske lidelse i form av PTSD og tjenesten i ██████████ i ██████████. Han anslår at skadelidtes psykiske plager tilsvarer 25 % VMI i henhold til Sosial- og Helsedepartementets invaliditetstabell.

SPK har i vedtak av 22. februar 2017 gitt klager avslag på krav om kompensasjon. Advokat Holvik har på vegne av klager påklaget avslaget om særskilt kompensasjon.

SPK har ikke funnet grunn til å omgjøre sitt vedtak, og saken er derfor oversendt klagenemnda for behandling.

Klager deltok ikke under nemndsmøte, men han var representert av advokat Holvik i møtet. En representant fra SPK var også tilstede.

2. Klagenemndas vurdering

Rett på ytelse etter kompensasjonsforskriften forutsetter at man er påført en varig psykisk belastningsskade som følge av tjenestegjøring i internasjonal operasjon. Videre må den psykiske belastningsskaden ha medført varig ervervsmessig uførhet, jf. forskriften § 3 første ledd.

Utgangspunktet etter de alminnelige erstatningsrettslige regler er at det mest sannsynlige faktum skal legges til grunn. Det er den som krever erstatning som har bevisbyrden. Prinsippet kommer til uttrykk i forskriften § 3, som slår fast at det alminnelige krav til årsakssammenheng gjelder, og at det må være en sannsynlighetsovervekt for at tjenesten er årsak til den psykiske belastningsskaden. Det fremgår videre av forskriften § 3 at for å legge til grunn årsakssammenheng, må det fremlegges en spesialisterklæring utarbeidet etter mandat fastsatt av Forsvarsdepartementet.

I forbindelse med nemndas vurdering av kravet, har SPK også lagt til grunn at kravet er å anse som foreldet, jf. forskriften § 11. I vurderingen fra SPK er det blant annet lagt vekt på at klager etter deres syn ikke har noe krav i utgangspunktet. SPK anser det ikke som sannsynlig at klager har fått en psykisk belastningsskade som følge av deltakelse i den internasjonale tjenesten.

Ettersom Stortinget har den bevilgende makt, må vurderingen om hvorvidt foreldelsesinnsigelsen bør frafalles gjøres med utgangspunkt i de føringene Stortinget har gitt. I forskrift om den særskilte kompensasjonsordningen er det en egen foreldelsesbestemmelse i § 11 som etter nemndas syn nettopp forutsetter at foreldelse også kan påberopes i nevnte saker. Hovedhensynene bak foreldelsesreglene er innrettelseshensynet, avviklingshensynet og bevishensynet. Gitt at saker etter denne ordningen i stor grad omhandler forhold som ligger langt tilbake i tid, med de bevismessige utfordringer det medfører, kan det være umulig eller svært vanskelig å kartlegge faktum. Dette underbygger også at foreldelsesinstituttet skal praktiseres i saker etter den særskilte kompensasjonsordningen.

Foreldelsesbestemmelsen i forskriften § 11 har følgende ordlyd;

«Krav om kompensasjon etter denne forskrift foreldes tidligst tre år etter ikrafttredelsesdato.

For øvrig gjelder lov 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer.»

Forskriften henviser til de generelle reglene om foreldelse etter lov-1979-05-18-18 (foreldelsesloven). Etter foreldelsesloven § 2 fremgår det at den alminnelige foreldelsesfrist er 3 år. Loven opererer også med enkelte særskilte foreldelsesfrister for spesielle krav. Foreldelsesloven § 9 angir blant annet en særskilt foreldelsesfrist ved krav på skadeserstatning.

Det er nemndas oppfatning at foreldelsesfristens utgangspunkt skal beregnes etter foreldelsesloven § 9 første ledd. Av foreldelsesloven § 9 første ledd første punktum fremgår det at;

«Krav på skadeserstatning eller oppreisning foreldes 3 år etter den dag da skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige.»

Det følger av ordlyden i bestemmelsen at utgangspunktet for når foreldelsesfristen begynner å løpe er «etter den dag skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige». Formuleringen er i rettspraksis formulert som et spørsmål om når skadelidte hadde oppfordring til å gå til saksanlegg med utsikt til et positivt resultat, jf. blant annet Rt. 1992 s 603. Etter

forskrift om særskilt kompensasjonsordning § 11 vil foreldelsesfristen likevel tidligst begynne å løpe fra ikrafttredelsestidspunktet for ordningen. Dette var 1. januar 2010. Klager fremsatte krav om kompensasjon 14. august 2015.

Ved vurderingen av foreldesspørsmålet viser nemnda til de saksdokumentene som er innhentet i forbindelse med kravet om kompensasjon. Allerede kort tid etter hjemkomsten fra [REDACTED] gikk klager til spesialist i psykiatri [REDACTED] [REDACTED], som pekte på at klager har psykiske plager fra tjenesten. Erklæringen er datert [REDACTED].

Videre fremgår det av dokumentasjonen at klager i 1996 på nytt oppsøkte hjelp for sine psykiske problemer, på bakgrunn av et panikkanfall i en heis etter en blindtarmoperasjon. Han forteller i journalnotater fra [REDACTED] datert [REDACTED] at problemene fra FN-tjenesten i [REDACTED] begynte å melde seg allerede rett etter hjemkomsten i [REDACTED]. Han skal da ha fått mareritt og begynt å våkne om natten med høye rop, samt at han følte seg svært irritabel og ute av seg selv. Klager gjennomgikk 82 behandlingssamtaler frem til høsten 1998.

Klager var på nytt til behandling ved DPS i perioden 1999 til 2001, da med tilsammen 14 konsultasjoner. Også i 2004 ble han henvist til DPS på grunn av psykiske plager. Det fremkommer at han startet nytt behandlingssløp i 2013 og han opplyser selv å ha opplevd en forverring i 2015 og ble påny henvist til DPS.

Klager har etter hjemkomst vært i ulike stillinger. Han begynte i [REDACTED] og fortsatte deretter i [REDACTED]. Han gikk så over i arbeid i et begravellesbyrå, og senere i [REDACTED], før han dro ut i ny kontingent i [REDACTED]. Han fortsatte ved [REDACTED] etter hjemkomst. Fra [REDACTED] har han arbeidet i ulike deltidsstillinger innenfor skole og barnehage. I tidsrommet 1988-89 var han på atføringstiltak som følge av plager med ryggen, noe som antydes å ha sammenheng med hans underliggende psykiske lidelse.

Etter atføringen og frem til 2002 har han hatt ulike stillinger hos [REDACTED], i [REDACTED] kommune og ved ulike hoteller. Fra 2002 har han igjen hatt forskjellige stillinger innenfor barnehage, skole og SFO. Klager ble gjennom vedtak datert 20. oktober 2016 innvilget 100% uføretrygd. Diagnosen er PTSD og uførheten er godkjent som yrkesskade/ -sykdom.

Etter tjeneste og frem til uførhetstidspunktet har klager hatt bortimot 20 forskjellige arbeidsforhold. Arbeidsforholdene har vært av kortere varighet, fra noen måneder og opptil et til to år.

Ut fra det beskrevne sammenholdt med såvel tidsnære medisinske opplysninger om klagers helsetilstand fra [REDACTED], fremstår det som overveiende sannsynlig at hans plager har hatt innvirkning på hans evne til å stå i arbeid, og det har vært en tydelig kobling mellom hans uttalte plager og hans hyppige jobbskifter. Det er ikke et krav under ordningen at klager må ha blitt innvilget uføretrygd. Spørsmålet er om hans plager har hatt en slik innvirkning på hans ervervsevne at det har vært rimelig å fremme krav om kompensasjon. Slik hans helsetilstand er beskrevet, fremstår det etter nemndas vurdering som klart at klager har hatt betydelige begrensninger i sin yrkesutøvelse. Hans arbeidsliv preges av høy grad av ustabilitet med hyppige jobbskifter, kombinert med gjentatte behandlingssløp som følge av psykiske plager. På bakgrunn av det som fremkommer av dokumentasjonen i saken mener nemnda at klager allerede på midten av [REDACTED] knyttet sine psykiske plager til tjenesten. Etter nemndas syn hadde klager da tidlig, og i alle fall i [REDACTED], en klar kunnskap om skaden og den ansvarlige.

Utgangspunktet for frisløpet for foreldelsesfristen er det tidspunkt, hvor skadelidte fikk eller burde ha skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige, jf § 9. Etter rettspraksis foreligger skade i lovens forstand når en faktisk skade har manifestert seg på en slik måte at det objektivt sett kan konstateres grunnlag for å reise en sak om erstatning, jf. bl.a. Rt 1998 s 587 jf. Rt 1992 s 603 og Rt 1996 s 1134. Det følger av Rt 1998 s 587 at utsikten til et positivt resultat må ses i lys av de rettskraftvirkninger som er knyttet til en dom om erstatning, og en mulighet for et positivt resultat er ikke nok.

Fra Rt 1998 s 587 hitsettes (s 593):

«For at det skal foreligge en konstaterbar skade, må den ha nedfelt seg i symptomer som er påviselige. Kanskje især når det gjelder skader som ikke kan registreres ved objektive ortopediske eller nevrologiske funn (...) vil symptombildet kunne gi grunnlag for ulike oppfatninger med hensyn til diagnose, alvorlighetsgrad, varighet mv. Ulikhetene vil også kunne bero på om skadelidte er blitt undersøkt av spesialist eller av allmennpraktiserende lege. Dette reiser spørsmålet om hva slags undersøkelser det er rimelig å kreve at en skadelidt må undergå med sikte på å bringe skaden på det rene.»

I aktuelle sak har klager vært underlagt omfattende behandling og utredninger allerede tilbake til [REDACTED], og han har også etter at kompensasjonsordningen ble innført, vært underlagt behandling, såvel i 2004 som i 2013 og senest i 2015, som er tidspunktet hvor krav ble fremsatt. Han har i hele denne perioden slitt med å stå i arbeid og har hatt en lang rekke jobbskifter, som tidligere påvist. I motsetning til i tilfellet som er behandlet i Rt 1998 s 587, hvor skadelidte sammenhengende sto i arbeid over flere år, har klager ikke hatt tilsvarende stabilitet. Det vises til Rt 1998 s 587 på s 594, hvorfra hitsettes:

«A hadde etter ulykken vært i sammenhengende arbeid frem til februar 1992 når bortses fra sykemeldingen i én måned høsten 1983. (...) Da A høsten 1991 måtte gå over til mer manuelt arbeid, meldte plagene seg for fullt. Selv om det skulle være slik at han relativt snart etterpå burde ha innsett at hans fremtidige situasjon var vesentlig endret, og sørget for å bli undersøkt av spesialist, kan jeg vanskelig se at han allerede før 23 mars 1992 ville hatt et tilstrekkelig søksmålsgrunnlag.»

Etter nemndas syn er det grunnlag for å si at klager hadde forutsetninger for å få saken vurdert på et langt tidligere tidspunkt enn 14.8.2015, med bakgrunn i at han mer eller mindre kontinuerlig fra tjeneste og frem til nå har hatt åpenbare utfordringer i yrkeslivet og gjennomgått omfattende behandling for sine plager. Det fremstår som sannsynlig at klager ville hatt utsikter til et positivt resultat om han på et langt tidligere tidspunkt hadde fremsatt krav. Det vises i den sammenheng til omfanget av tidsnær, objektiv dokumentasjon sammenholdt med den omfattende dokumentasjon på plager gjennom [REDACTED]-tallet og frem til dags dato. Klager har stått i arbeid, men har hatt mange avbrudd og mange jobbskifter.

All den tid den skadelidte har evnet å stå i arbeid gjennom store deler av sitt yrkesaktive liv, og gjennom det opprettholdt inntekt, er ikke de samme hensyn for kompensasjon så sterke som for dem som rent faktisk har lidt et betydelig tap som følge av å ha måttet stå utenfor arbeidslivet og ikke kunnet nyttiggjøre seg sin ervervsevne.

Nemnda peker også på at ordningen om særskilt kompensasjon er blitt gjort allment kjent, særlig i veteranmiljøet. Nemnda bemerker også at rettsvillfarelse, knyttet for eksempel til klagers manglende kjennskap til ordningen eller vilkårene etter denne, som klar hovedregel ikke har betydning for vurderingen av fristen utgangspunkt etter foreldelsesloven § 9 første ledd første punktum.

Nemnda har etter dette kommet til at foreldelsesfristen begynte å løpe 1. januar 2010. Kravet er da å anse som foreldet etter tre år. Ettersom skadelidte først fremsatte sitt krav etter forskriften i brev av 14. august 2015, er kravet å anse som foreldet, og klagen tas ikke til følge.

For klageomgangen er det fremsatt krav om dekning av utgifter til juridisk bistand stort kr. 41 343,75 inkl. mva. Kravet gjelder en tidsbruk på 15 timer og 45 minutter. I henhold til forskrift av 24. juni 2011 om klagenemnda § 13, dekkes rimelige og nødvendige utgifter til juridisk bistand i anledning klageomgangen. Kravet dekkes i sin helhet.

3. Konklusjon

Klagen tas ikke til følge.

Vedrørende saksomkostninger for klageomgangen skal SPK utbetale kr. 41 343,75 inkl. mva.

Vedtaket er enstemmig.

Oslo, 24. august 2018

Anne Stine Eger Mollestad
Leder av klagenemnda